Herní inteligence ve fotbalu (Game intelligence in soccer. Staženo 21. 2. 2005 z www.IndianFootball.Com feature: football basics)

Horst Wein

Zaměření fotbalového tréninku:

– v 50. a 60. letech zaměřen především na techniku

– 70. letech na kondici

– 1990 na MS v Itálii na individuální, skupinovou a týmovou taktiku –zejména proti silným družstvům

– Začátek 21. st.: vyžaduje se kompletní hráč s vynikající technikou, kondicí, širokými taktickými znalostmi, psychicky dobře připraven. Je ještě nějaký aspekt ve vývoji kompletního herního výkonu, který byl opomenut? Zdá se, že je tu ještě jeden aspekt: *herní inteligence ve fotbalu.* Je to kvalita, která dovolí hráči rychle rozlišovat herní situace a adaptovat se na ně v utkání pod tlakem atmosféry utkání. Herní inteligence se stává důležitým kritériem při hodnocení výkonnostní úrovně každého hráče.

Vývoj intelektových kapacit mladých a dospělých fotbalistů je dosud v plenkách hlavně zásluhou autoritativního didaktického stylu, který preferuje většina trenérů při působení na své hráče. Časté pokyny z lavičky, které hráči dostávají před utkáním a v jeho průběhu, nemohou pozvednout úroveň fotbalu na vyšší úroveň.

Jedinou cestou jak zlepšit úroveň výkonu v utkání v střednědobém i dlouhodobém horizontu je mimo jiné začít se systematickým rozvojem myšlení a taktických znalostí od nejútlejšího fotbalového věku s důrazem na progresivní stimulaci percepčních a intelektových kapacit mladých hráčů. Spolu se zdokonalováním dovedností by měl hráč zdokonalovat své znalosti a myšlení, nerozvíjet jenom své svaly, nýbrž také mozek.

Je dobře známo, že praxe, experimentování a pozorování dává každému dítěti velmi mnoho různých zkušeností a prožitků. Začneme-li však využívat a interpretovat tyto zkušenosti, povede to ke správnému chování v různých situacích, jak životních tak fotbalových. Mladému jedinci, kterého nikdo neřídí a nepomáhá mu vysvětlovat jeho vlastní zkušenosti, se nikdy nepodaří dosáhnout plného potenciálu jak v životě, tak ve fotbalu.Dítě potřebuje zkušeného dospělého, který nabídne radu, ukáže příklad a kterého se může na cokoli zeptat. Platí to pro všechno, co dítě prožívá ve škole nebo v rodině, platí to i v průběhu vývoje jeho fotbalového výkonu.

Mladí hráči by měli být co možná nejdříve – v závislosti na technické úrovni hráče – vystaveni v tréninku jednoduchým herním cvičením a průpravným hrám (simplified games), aby získali bezprostřední znalosti a taktické zkušenosti o osvojili si taktické návyky.Čím více znalostí mladý hráč získá, tím lépe. Subjektivní zkušenosti samy o sobě však nestačí. Osvojování zkušeností a znalostí je účinnější, je-li důsledkem dobře připraveného a řízeného edukačního procesu, ve kterém se hráč ptá a realizuje své možnosti, aby uvolnil vývoj zkušeností a znalostí a dosáhl jejich náležitého pochopení. Trenérovy podněty a povzbuzování, rady, vysvětlování a ukázky spolu s náležitým počtem opakování stejných herních situací a s následným transferem řešení do jiných podobných situací, které se vyskytují v utkání, vytvářejí solidní základ vývoje herní inteligence mladého fotbalisty.

Inteligence se musí rozvíjet globálně, ne analyticky. Toho se dosáhne právě využíváním herních cvičení 3/1, 2/1, 3/2.V těchto zjednodušených herních podmínkách hráč řeší sérii problémů, které jsou jakoby šity na míru jeho tělesným, technickým a duševním kapacitám. Krok za krokem se v těchto různých metodicko–organizačních formách rozvíjí taktické

myšlení a vědomí mladého hráče, až sám objeví pod vedením trenérovým velkou rozmanitost řešení pro téměř každou situaci, se kterou se může v utkání setkat. Není důležité, jestli řešení bylo objeveno zásluhou četného opakování podobných situací v tréninku, nebo hráčovou představivosti, kreativity a spontánnosti. Důležité je, že hráč je schopen pochopit a přečíst situaci a úspěšně vyřešit problém.

Způsobilost rychle a efektivně využívat dříve naučené dovednosti je možné jenom tehdy, když se na hráčovu intelektovou kapacitu systematicky kladou požadavky od samého začátku až po vrcholnou výkonnostní úroveň. Dobrá percepce, nepostradatelná součást výkonu každého hráče, na níž navazuje správná interpretace herní situace a způsobilost správně se rozhodnout kulminuje v dobrém technickém provedení mentálně připraveného pohybu. Všechny tyto fáze herní činnosti musí být trénovány řadu let, aby se dosáhlo zvyšování úrovně výkonu každého hráče.

Význam herní inteligence

Každá hráčská funkce nebo úkol, který se má vykonat, vyžaduje ve fotbale specifický typ inteligence. Inteligence brankáře je zcela jiná než středního obránce nebo útočníka. Problémy, které řeší tito hráči v útoku nebo v obraně jsou odlišné především vzhledem k prostoru – uprostřed hřiště, před brankou. Herní inteligence by se měla považovat za hnací sílu výkonu. Často je hlavním rozdílem mezi dvěma fotbalisty právě úroveň inteligence, projevovaná v utkání. Inteligence hráče vysvětluje jeho úspěch.

Dosáhnout vysoké úrovně fotbalového výkonu je možné, jen když se trvale využívá herní inteligence. Za úplného hráče nemůže být považován ten, kdo je tělesně a technicky na úrovni, ale postrádá bystré myšlení nebo inteligenci, ani ten, kdo je schopen řešit problémy mentálně, není však schopen přenášet své brilantní myšlenky do činnosti, která prospívá jeho týmu.

Uvolňovat a rozvíjet systematicky herní inteligenci fotbalisty je pro mnohé fotbalové trenéry neřešitelný úkol. Chybí jakákoli literatura na toto téma nejen ve fotbale, ale i v jiných sportech a málo trenérů je připraveno změnit svůj didaktický styl (teaching style), což je důležitý předpoklad trenérovy způsobilosti podporovat herní inteligenci hráčů. Neustálé příkazy a instrukce, dávané většinou trenérů hráčům před utkáním, v jeho průběhu a po jeho skončení, brání fotbalistům ve využívání vlastní inteligence. Místo aby byli hráči v tréninku neustále konfrontováni s nejrůznějšími problémy, které by měli řešit, dostávají den za dnem hotové řešení problémů od trenéra, kterého musejí poslouchat. Takový rigidní a autoritativní trenérský styl nevychovává plně odpovědné inteligentní hráče.

Aby se na hřišti objevilo více inteligentních hráčů, je nutné, aby trenéři více podněcovali a méně instruovali. Místo fotbalových instruktorů by se měli stát konzultanty, průvodci a organizátory informací, kteří vědí, jak spojit nácvik s hromaděním specifických znalostí a tím dosáhnout vysoké efektivnosti učení.

Rozvíjet herní inteligenci každého fotbalisty znamená naučit ho:

• jak vnímat vývoj utkání a rozumět dění na hřišti; předpokladem splnění tohoto úkolu je nezbytná určitá úroveň percepce, znalostí a zkušeností,

• jak využívat minulých zkušeností při konfrontaci s jakoukoli herní situací a nutností zvolit vhodné řešení,

• jak rychle realizovat zvolené řešení na odpovídající úrovni dovednosti.

Kromě neustálého vnímání proměn herních situací dovede také inteligentní hráč anticipovat pravděpodobný vývoj utkání díky informacím dříve zpracovaným. Anticipace, která je vždy výsledkem dobré percepce a rozhodnutí, je významným nástrojem inteligentních hráčů.

Hráčova inteligence je na hřišti nejmocnější silou.

Aby hráč mohl maximálně soustředit svou pozornost na daný problém a nejbližší úkol a rychle a inteligentně se rozhodnout o následující činnosti, musí mít nejprve zautomatizované své dovednosti. Pokud toho dosáhne, zvýší se kvalita a úroveň jeho výkonu. Nikdo se nenarodil s vysokou úrovní fotbalové inteligence. Aby se však rozvinul vrozený potenciál hráčů, musí být denně vystavováni proměnlivému a progresivnímu tréninkovému programu, který obsahuje herní cvičení a modifikovaná utkání s menším počtem hráčů. Jsou ideálním nástrojem nejen k otevření a rozvíjení herní inteligence kteréhokoli hráče, nýbrž i k jemnému vylepšení jeho technických a taktických dovedností.

Pestrý a progresivní tréninkový program se zjednodušenými herními cvičeními a průpravnými hrami je nejlepší cesta k postupnému rozvinutí a zdokonalení fotbalové inteligence.

Jak se projevuje fotbalistova inteligence na hřišti?

V následujícím výčtu jsou uvedeny charakteristické znaly výkonu inteligentního hráče:

• Obvykle vybere v kratším čase to nejlepší řešení.

• Hledá na hřišti nejlepší řešení problému tím, že stanoví priority všech různých alternativ s ohledem na současně přítomné rizikové faktory.

• Jeho pozornost se nesnižuje ani po vyřešení situace.

• V kterémkoli okamžiku utkání ví, jakou rychlost má udělit míči a jak ovlivnit rytmus výkonu svého družstva.

• Nikdy nepropadne nadměrnému spěchu. Pociťuje bezpečí a sebedůvěru, když se mu něco mimořádného povede kdekoli na hřišti. Kontroluje zrakem celý prostor kolem sebe (vpravo, vlevo, vpředu, vzadu) a plně využívá jak omezeného, tak otevřeného prostoru.

• Vždycky vypadá, že má čas, protože ví, že velký spěch a příliš rychlé provedení činnosti vede k chybám.

• Vždycky se snaží udržet rovnováhu mezi rizikem a bezpečím. Ví, že příliš mnoho rizika by mohlo znamenat ztrátu míče nebo i prohru, vůbec neriskovat by však asi nikdy nevedlo k vítězství. Inteligentní hráč se nebojí rozumného rizika.

• Vyniká, protože se dovede adaptovat na stále se měnící situace v utkání, na rozhodčího, spoluhráče, soupeře, hřiště a počasí.

• Ví, že věci nedopadnou vždycky dobře. I když udělá za sebou dvě, tři chyby, jeho výkon málokdy poklesne.

• Ví, kdy a kam přihrát nebo kdy je lepší si nechat míč pod kontrolou.

• Má dobrý zrakový odhad a cit pro prostor. Odhaduje správně vzdálenosti mezi svým postavením a spoluhráči, soupeři, čarami omezujícími hřiště a brankou. Tyto zkušenosti získal mnohaletou praxí ve zjednodušených herních cvičeních, průpravných hrách a modifikovaných utkáních. V tomto prostředí si také vybrousil své rozhodování.

• Nevidí věci komplikovaně. Jenom vynikající hráč může hrát jednoduše.

• Ví, co udělá s míčem ještě dříve než jej dostane pod kontrolu.

• Využívá svou tvořivost ve prospěch spoluhráčů a družstva.

• Ví, jak se uplatnit v utkání, zvláště když je bez míče; stále je k dispozici svým spoluhráčům, kterým nabízí možná řešení mnoha situací vznikajících v průběhu utkání.

• Je hráčem, který dává všechny své kvality svému družstvu. Fotbalista, který nevyužívá svou inteligenci ve prospěch svých spoluhráčů, nebude v utkání nikdy úspěšný, protože bude vnímat jenom jednu jeho část, kombinace bude vidět izolovaně a ne v kontextu celku. Takový hráč nevidí všechno, co se děje na hřišti.

• Často se ptá a rychle se učí ze svých chyb. Dobře si pamatuje množství různých kombinací a dovede je reprodukovat.

• Dělá jenom to, na co má.

• Ví, jak usměrnit své tempo v průběhu utkání. Jeho zkušenosti mu umožňují správně se rozhodnout, kdy běžet a kdy je běh plýtváním energie.

• Nepodléhá stresu. Ví, že vysoká úroveň stresu zužuje jeho pozornost, snižuje percepční kapacitu a negativně ovlivňuje jeho rozhodování. Tím se vysvětluje, proč někdy klíčoví hráči nejsou v rozhodujících utkáních přínosem. Stres likviduje jejich obvyklý inteligentní výkon.